

Драган Шућур, Српска православна црква у Босни и Херцеговини 1945–1958., Бања Лука 2016, 553 стр.

Српска православна црква најважнија је институција заслужна за изградњу и очување српског националног идентитета и онога што Срби данас јесу као народ. Прошло је скоро пуних осам вијекова од успостављања српске архиепископије. Баш од тога времена постоје и епархије на територијама средњовјековних српских држава Босне и Хума. На територијама које је краљевском круном наткрилио насљедник Немањића Твртко Котроманић у Милешеву, над кивотом Светог Саве, као и на територијама херцега Шћепана Косаче који се, такође симболички и духовно, везао за Светог Саву. Српска православна црква заједно са својим народом прошла је, поред османске окупације и аустроугарског расрбљавања територија Босне и Херцеговине, до данас разна искушења у бурним историјским временима. Једно од таквих времена граничног искуства било је искуство геноцида у Независној Држави Хрватској. Искуство Јадовна, Јасеновца, безданих јама, покоља на кућном прагу попут оног дракулићког, Драган Шућур описао је погледом у један комплекс логора својом књигом *Јадовничка голгота свештенослужитеља Српске православне цркве 1941. године*, која је издата 2014. године. Поред овог дјела, његова магистарска теза, а затим и књига из 2009. године *Епархија бањалучка у периоду 1947–1961*, била је својеврстан главни "увод" у докторски рад под насловом *Српска православна црква у Босни и Херцеговини 1945–1958*.

Поставља се питање како је тако важна институција на нашим просторима имала бјелину у историји поменутог периода (1945–1958), која је постојала до 2016. године. Неке од могућих одговора на ово питање читалац ће наћи у самој Шућуревој књизи, која је изашла у издању Ризнице духовног блага из Бање Луке. Један од њих можда је могуће извући из чињеница изван редова књиге, а то је да су се црквом у историји Југославије, нарочито оне друге, често бавили или се ње дотицали људи који не разумију суштину саме цркве. Неријетко су о њеном дјеловању говорили сурови академски носиоци комунистичког наратива који су Српску православну цркву видјели скоро као архетипског непријатеља на којем је растао "великосрпски хегемонизам". Није ни данас риједак случај да посматрање српског народа и његове цркве долази из супротстављених културолошких наратива и њихових носилаца унутар српског друштва, пресвучених неолибералним плаштом. Ти наративи се од оног послеријатног, којег описује Шућур, неријетко разликују само замаскираном узнапредовалом терминологијом, нво фразама, али и суштином коју је Ломпар разот-

крио у *Духу самопорицања*. Најбоља брана таквим нефактографским концептима јесу дјела попут Шућуревог – историографска и неоднарођена – потпуно заснована на класичној историографској методи и фактографији. Уколико ауторово писање пак посматрамо у свјетлу условног конфликта субјективности јереја против аутора доктора историјских наука, можемо рећи да је разумијевање цркве првог помирено са тезама и хеуристичком подлогом другог једним специфично "чистим" и хармоничним стилем. У њему се за одражавање посматрања узрочно-последичних веза и историјског контекста времена пуштају извори да "говоре".

У историјски контекст главне теме његовог посматрања аутор нас уводи кроз поглавље које у два хронолошка одјељка обрађује епархије на територијама Босне и Херцеговине између два свјетска рата и за вријеме Другог свјетског рата. Затим се ауторово посматрање фокусира на шири оквир у поглављу *Српска православна црква у комунистичкој Југославији 1945–1958*. У оквиру овог поглавља затим слиједи уситњавање територијалног и тематског опсега посматрања на епархије у Босни и Херцеговини непосредно након рата, које нас уводи у сву тежину овог периода за функционисање и мисију Српске православне цркве. Нимало једноставни и једносложни међусобни односи комунистичких власти и Српске православне цркве описани су у одјељку *Свештеничко удружење у Босни и Херцеговини*, који је Шућур опремио занимљивим историјским детаљима. Тематика се затим у наредним поглављима усмјерава прво на свештенослужитеље, а затим и на црквену имовину. Завршно поглавље – *Црквени живот у Босни и Херцеговини* – подијељено је у низ одјељака заснованих на посматрању административне подјеле на епархије, са веома занимљивим и специфичним завршним насловом – *Религиозност православног становништва у Босни и Херцеговини*.

Хронолошки посматрано ова књига обрађује веома кратак период од 13 година, али се у њој осликавају резултати претходног периода и цртају коријени развоја ситуације у времену које је улиједило. Она нас подсећа да календарски кратак период може бити период убрзаног или успореног историјског времена. Посматрајући одређену тематику у поглављима, аутор нам то вријеме рашчлањује у посебне тематске и органске интервале унутар самог периода посматрања. Ниједног момента читалац, чини нам се, не губи контекст развоја свеукупног политичког и културно-социолошког контекста послеријатне Југославије и Босне и Херцеговине. У таквим настојањима аутор у нешто мањем обиму, што је разумљиво с обзиром на главну тему, укључује односе власти са осталим вјерским заједницама, као и компарације међусобних односа.

Аутор је, што је евидентно, уложио огроман труд у израду своје докторске дисертације, као и у издање наслова који је у облику књиге изашао из ње. То је једноставно видљиво увидом у списак кориштених извора и литературе. Да аутор ништа није препустио случају говори и опрема издања, које је штампано у Б5 формату, тврдог повеза, на 553 нумерисане странице. Поред разно-

врсних фотографија уклопљених у текст, иако су оне веома ријетке из тог црквеног периода и за сакупљање су тражиле посебан труд, уз одлично урађен дизајн и прелом цјелокупног издања имамо донесене табеле, факсимиле докумената, новинске чланке и сл. Чини се да ниједна ствар није препуштна ни најмањој случајности, па се, осим за озбиљна издања обавезних и складних азбучника имена и географских појмова, на крају књиге налазе и попис и преглед табела, што је случај и са пописом фотографија, карата и докумената.

Све горе поменуто позива на помало већ заборављену радњу у савременим друштвима, оптерећеним брзином егзистенцијализма у вртлогу технологија, а то је старо добро читање.